

Az MTA Debreceni Területi Bizottságának 2017. évi beszámolója

Gergely Pál biokémikus, akadémikus, elnök
Hodossy-Takács Előd teológus, főtitkár
Magyar Éva közgazdász, titkárságvezető
MTA DTB (DAB), Debrecen

Az MTA Debreceni Területi Bizottsága (hagyományos szóhasználatban: a *DAB*) elnöksége havonta ülésezik, melyen az aktuális feladatok kerülnek megbeszélésre (pl. a soron következő tudományos ülések programjai, pályázatok, MTA DAB Klub programok, felújítási javaslatok, együttműködési javaslatok és azok megkötése, díjazási javaslatok megvitatása). Az MTA DAB Tanácsát évente két alkalommal hívjuk össze. Az év első tanácsulása (február 8.) az MTA DAB Közgyűlést készítette elő, a szakbizottságok elnökei számoltak be éves munkájukról, a második tanácsuláson (június 15.) tisztújításra került sor. Két alelnök és egy tudományos titkár személye változott: Nemessályi Zsolt alelnököt Nagy János, Szekanecz Zoltán alelnököt Páll Dénes professzorok váltották fel, új tudományos titkár pedig Papp Mária lett. Ezúton is köszönetünket fejezzük ki két leköszönő alelnökünknek, értékes munkájukra a jövőben is számítunk.

A DAB elnöksége (2017–2020):

Elnök:	Gergely Pál	az MTA rendes tagja
Alelnökök:	Nagy János	az MTA doktora
	Páles Zsolt	az MTA levelező tagja
	Páll Dénes	az MTA doktora
Főtitkár:	Hodossy-Takács Előd	PhD
Tudományos titkárok:	Kovács Béla	PhD
	Papp Mária	PhD
	Pusztai Gábor	PhD
DAB-Klub elnöke:	Rácz István	az MTA doktora
szervező:	Cserép Zsuzsa	

Területi bizottságunk létszámadatai az MTA osztályaiban:

<i>Akadémikus</i>	<i>Nem akadémikus közgyűlési képviselő</i>	<i>Tanácskozási jogú tagok</i>
27	22	33

A bizottságunkhoz tartozó köztestületi tagok létszáma:

<i>Akadémikus</i>	<i>az MTA doktora / a tud doktora</i>	<i>Kandidátus</i>	<i>PhD / DLA</i>
27	256	338	553

Az elmúlt évben szomorú veszteségek érték területi bizottságunkat. Elhunyt Beck Mihály akadémikus, az MTA Kémiai Osztályának korábbi elnöke, Damjanovich Sándor akadémikus az MTA Biológiai Osztályának korábbi elnöke, Székely György akadémikus, az MTA DAB korábbi elnöke, Hegedűs Katalin neurológus, Ruszoly József jogtörténész, Süli-Zakar István korábbi szakbizottsági elnök, Tegyei Gabriella a Debreceni Egyetem Francia Tanszékének vezetője. Emléküket tisztelettel megőrizzük, és bízunk abban, hogy kiemelkedő tudományos munkásságuk, emberi példájuk és az MTA debreceni területi régiójában kifejtett tudományszervező tevékenységük folytatókra talál a fiatalabb nemzedékben.

Központi szervezésű rendezvények

Az MTA Debreceni Területi Bizottsága kiemelt szerepet vállal a fiatal nemzedék tudományos tevékenységének felkarolásában. 2015, 2016-ban középiskolásoknak írtunk ki pályázatot, 2017-ben pedig fiatal, PhD fokozattal rendelkező kutatók számára hirdettünk pályázati lehetőséget. A régióból 60 pályázat érkezett. A legsikeresebb pályaművek készítői konferencián is bemutatkozhattak.

Az idén 20 éves jubileumát ünneplő Bolyai János Kutatói Ösztöndíjban részesültek debreceni konferenciájára 2017 novemberében került sor. Az interdiszciplináris rendezvényen más-más tudományterület képviselői ismerhették meg a közérthető módon tartott előadásokból a legérdekesebb kutatási eredményeket.

2017-ben második alkalommal került megrendezésre a Nobel-nap Debrecenben. Az érintett tudományterületek jeles hazai képviselői mutatták be élvezetes előadásokban a fizikai Nobel-díj: Rainer Weiss, Barry C. Barish és Kip S. Thorne; a kémiai Nobel-díj: Jacques Dubochet, Joachim Frank és Richard Henderson; az élettani vagy orvostudományi Nobel-díj: Jeffrey C. Hall, Michael Rosbash és Michael W. Young; az irodalmi Nobel-díj: Kazuo Ishiguro és a közgazdasági Nobel-díj: Richard H. Thaler kitüntettjeit.

2017-ben is sikeresnek bizonyult a DAB-Klub működése. Korábban a klub tevékenységében elsősorban az irodalmat érintő műsorok szerepeltek. Ebben az évben a rendezvények témái bővültek más tudományterületek irányába is. A lakosság körében egyre népszerűbb a sorozat, melynek havi 1-2 alkalommal rendszeresített időpontja alakult ki. Székházunk 10 kiállításnak adott helyet az elmúlt évben melyek méltán tartottak számot a Debrecen múltja iránt érdeklődő és a művészetek iránt fogékony lakosság érdeklődésére.

A szak- és munkabizottságok 2017. évi legfontosabb rendezvényei

A szak- és munkabizottságok által elvégzett munka a régióban hatalmas érték. Az MTA DAB elnöksége törekszik arra, hogy olyan szervezeti struktúrák alakuljanak ki, amelyek a szak- és munkabizottságok számára a legharmonikusabbak. A határon átnyúló kapcsolatok szorgalmazásával, több tudományterület együttműködésével, gyakorlati szakemberek bevonásával közös eredmények elérése a cél. Továbbra is lehetőség van új munkabizottságok alapítására, amennyiben erre valós igény mutatkozik.

Az MTA DAB életében a lényegi szakmai, tudományos munka a munkabizottságok (85) szintjén folyik, ezek összefogásáért felelnek a szakbizottságok.

Az *Agrártudományi Szakbizottság*, mely tíz munkabizottsággal működik, fontos céljának tartja a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek feltárását. Két kiemelkedő rendezvényük érdemel külön említést, a XXIV. Búza és repcetanácskozás, valamint a XX. Kukorica és Napraforgó-tanácskozás. Ezek a rendezvényeken Magyarország legfontosabb szántóföldi növényeinek (őszi búza, kukorica, repce, napraforgó) agrotechnikai fejlesztési lehetőségeire koncentráltak, különös tekintettel a biológiai alapok szerepére a termelés- és termésbiztonság, illetve a minőség alakításában. A Magyar Tudomány Ünnepe programsorozathoz „Az élelmiszerkutatás jövője a fiatal kutatók szemszögéből” című konferenciával kapcsolódott a szakbizottság, ahol az árpa- és búzasörökről, különböző eredetű lekvárokról, a mézek beltartalmi paramétereiről, és más élelmiszerkutatási kérdésekről esett szó. A szakbizottság rendezett PhD konferenciát is, magyar, valamint angol nyelvű szekciókkal.

A *Biológiai és Környezettudományi Szakbizottság* esetében egy szervezeti változásról számolhatunk be: 2017. december 20-án megalakult a Biofizikai, Biokémiai és Molekuláris Biológiai Munkabizottság. A szakterületen dolgozó kutatók körében elkezdtek a tagok toborzását. Rendezvényeik száma (27, ebből egy a DAB székházban) meggyőzően mutatja, hogy a szakterület debreceni kutatói regionálisan meghatározó szerepet játszanak tudományterületük művelésében és az eredmények megismertetésében.

A *Bölcséleti, Művészet- és Vallástudományi Szakbizottság* tevékenységében a konferenciák és az egyéni előadások játszottak döntő szerepet. Erre a területre jellemző az egyénileg megvalósuló kutatás, de a DAB ösztönző erejének is kö-

szönhetően a szakbizottság tevékenységében fontos szerepet játszott az interdiszciplinaritás, ami a Filozófiai Munkabizottság egyik rendezvényének (*Etika a tudományban – tudomány az etikában az interdiszciplinaritás jegyében* konferencia) hangsúlyozott célja volt. A vallástudomány és a néprajz kutatóinak együttműködése jegyében került megszervezésre a *Szagrális terek, helyek és emlékezőskultúra* című konferencia.

Megjegyzendő, hogy a szakbizottság előtt fontos feladat áll: az elmúlt időszokban egyes munkabizottságok passzívvá váltak, ezek munkájának új lendületet kell adni. Az új szak- és munkabizottsági vezetők aktív közreműködését kérjük ehhez.

A *Földtudományi Szakbizottság* tisztújítása során az elhunyt Süli-Zakar István helyére is munkabizottsági elnököt kellett választani (Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Munkabizottság). Szakmai rendezvényeik közül kettőt mindenképp szükséges kiemelni: (1) a Református Kollégiumban a Kabai Meteorit hullásának 160. évfordulójára „*Átfogó Kutatások a Kabai Meteoriton*” címmel rendeztek konferenciát; (2) a Geoinformatikai Munkabizottság tagjai a *8. Térinformatikai Konferencia és Szakkiállítás* keretében folytattak eredményes tapasztalatcserét. A szakbizottsághoz tartozó munkabizottságok több szakmai látogatást szerveztek (Megújuló Energetikai Munkabizottság - Kiskörei Vízerőmű; Meteorológiai Munkabizottság - Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér HungaroControl légiirányító központjában, valamint Debrecen, PharmaFlight központ, gyakorlati repülésmeteorológiai kérdések áttekintése). A szakbizottság több, fontos konferencia szervezésén dolgozik, ezek megrendezéséhez sok sikert kívánunk (V. Környezet és Energia Konferencia; 9. Térinformatikai Konferencia; IX. Magyar Földrajzi Konferencia).

Az *Irodalom- és Nyelvtudományi Szakbizottság* fő célként tűzte ki a két nagy tudományág művelői közötti kommunikáció erősítését, tudományos eredményeik bemutatását és népszerűsítését, valamint nemzetközi kapcsolataik ki szélesítését. Tudományszervező tevékenységét is ennek a célnak rendelte alá a közösség: olyan konferenciákat, workshopokat és könyvbemutatókat kívánt szervezni, melyek eredményesen elősegíthetik a szakmai közvélemény előtt való megjelenést. A szakterület kiemelkedő rendezvénye volt 2017-ben a XXVI. International Congress of Onomastic Sciences című kongresszus, 41 országból jött 230 résztvevőjével. A szakbizottság részt vállalt az Arany János-bicentenárium alkalmából megrendezett nagyszabású tudományos és emlékkonferencia megszervezésében is a Debreceni Református Hittudományi Egyetemmel közösen. 2017-ben is folytatódott a *Fiatal Irodalmárok Fóruma* című konferenciasorozat, ezen főleg PhD hallgatók kaptak bemutatkozási lehetőséget. A szakbizottság tervei közt szerepel „*Összeomlás*” címmel egy tematikus munkaértekezlet szervezése, ahol kerekasztal-beszélgetés keretében járják körül a témát (állam, társadalom, történelmi korszak, emberi szervezet, személyiség, stb.

szempontjából); ezen kívül a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárral közösen plakátkiállítást szeretnének megvalósítani. Szervezeti tekintetben új munkabizottságok szervezését kezdték meg, elindulás előtt áll a Kommunikációmenedzsment Munkabizottság és a Médiatudományi Munkabizottság. Ez a munka ezekben a napokban zajlik.

A *Jogi és Közgazdaságtudományi Szakbizottság* rendezvényei sokszínűek: a sci-fihez kapcsolódó jogi kérdések megvitatásától a HR-en és a települési környezetpolitikán át a számvitel, munkajog vagy az Európa-jog aktuális kérdéséig. A szakbizottság több tagja részesült szakmai-tudományos elismerésben. Az országos akadémiai testületekben is javult a képviseletük (Állam- és Jogtudományi Bizottság, négy tag).

A *Kémiai Szakbizottság* Polimerkémiai Munkabizottságának tagjai közül többen vettek részt 2017-ben is az évtizedes múltú határon túli Vegyészkonferencián, amely ebben az évben Déván került megrendezésre. 2017 augusztusában a szakbizottság társszervezésében került sor két analitikai kémiai témájú konferencia megrendezésére (60. Magyar Spektrokémiai Vándorgyűlés; XIII. Környezetvédelmi Analitikai és Technológiai Konferencia). A szakbizottság a szerves kémia területén tervezi munkabizottság létrehozását.

A *Matematikai, Fizikai és Informatikai Szakbizottság* komoly tudománynépszerűsítő és ismeretterjesztő munkát fejtett ki. A Fizikai Munkabizottság közreműködésével két jelentős nemzetközi rendezvény került megszervezésre Debrecenben (2nd International Radicarbon in the Environment Conference; QCD@LHC 2017 and Debrecen University Symposium). A szakbizottság tagjai kiugróan nagy számban részesültek rangos elismerésben illetve kitüntetésben, a teljesség igénye nélkül: Szűcs Tamás Akadémiai Ifjúsági Díjat, Pécskay Zoltán Szalai Sándor-díjat kapott; Beke Dezső a Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktora, Győry Kálmán Debrecen város díszpolgára lett; Sulik Bélát pedig a Magyar Érdemrend Tiszti keresztjével tüntették ki.

A *Műszaki Szakbizottságnak* jelenleg három munkabizottsága aktív. A Közlekedési és Távközlési Munkabizottság nevet változtatott, Infrastruktúrafejlesztési Munkabizottság néven működik tovább. A szakbizottság jellegéből fakad, hogy tevékenységük meghatározó részét a gyakorlati alkalmazási területek feltárása teszi ki. Tervezik egy TDK díj alapítását.

A *Nevelés- Művelődéstudományi és Pszichológiai Szakbizottság* minden évben szervez nagyszabású, az egész DAB székházat lefoglaló rendezvényt, egyik évben a neveléstudomány témakörben, másik évben a művelődéstudomány területét érintve. Több könyvbemutatót szerveztek. Konferenciáikon alapvető pedagógiai és társadalmi kérdések megvitatására került sor, mint pl. a pedagógiai diskurzusok tereinek vizsgálata, a taneszközök fejlesztési kérdései, a digitalizáció hatásai, oktatási eredményesség mérése, stb. Önálló elemként jelent

meg a felsőoktatási minőségbiztosítási és fejlesztési feladatok elemzése, valamint a társadalmi tér és a közösségi tanulás összefüggéseinek vizsgálata.

Az *Orvostudományi Szakbizottság* és 24 munkabizottsága 32 nagyobb tudományos és ismeretterjesztő rendezvényén 294 előadó működött közre és 4250 fő vett részt. Ez a DAB legnagyobb szakbizottsága, itt működik a legtöbb munkabizottság, így nem meglepő módon az aktivitás mutatói is kiugróak ezen a területen. Fontos cél a friss tudományos eredmények megismertetése, terjesztése és gyakorlatba való átültetése a régióban, országos, illetve nemzetközi szinten. Ez a tevékenység minden munkabizottságot érintett, erről a szakbizottsági beszámoló részletes adatokat szolgáltat. Megrendezésre került több rendezvény, melyek egy része hagyományosnak mondható (pl. a *Debreceni Kardiológiai Napok*), mások aktuális témához kapcsolódtak, pl. a Sportbiológiai és Mozgásszervi Munkabizottság rendezvénye, „A Vizes Világbajnokság szervezői oldalról”. Az Infektológiai Munkabizottság folytatta az antibiotikum rezisztencia helyzet megismertetését és értékelését a klinikusok részére, valamint új antibiotikus kezelési lehetőségekre hívta fel a figyelmet. A Thrombosis és Haemostasis Munkabizottság tagjai által készített elemzések nyomán több új, eddig ismeretlen antithrombin (AT) mutáció került leírásra, melyek közül a legnagyobb számú beteget érintő és az egyik súlyosabb elváltozást okozó mutáció az AT Debrecen elnevezést kapta. Az eredmények jelentős közleményben kerültek publikálásra. A szakbizottság tagjai közül többen részesültek tudományos, ill. szakmai elismerésben, Prof. Dr. Soltész Pál pedig a Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat kitüntetését kapta meg.

A *Társadalom- és Történettudományi Szakbizottság*, ill. munkabizottságai rendezvényei között találunk módszertani konferenciát („Ember és társadalom”); a szociológia időszerű szakmai kérdéseinek megvitatását célul kitűző tanácskozást, valamint egy konferenciát a kiegyezésről, „1867 - történetiség, emlékezet és a politika vizuális nyelve” címmel. A szakbizottság tagjai közül Püski Levente Akadémiai Díjban részesült.

A *Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakbizottság* számára a szakbizottsági keret a helyben tudományt művelők fórumának tekinthető. Repüléstudományi és regionális rendezvényeket jegyeznek, illetve örömmel vesznek tudománynépszerűsítő programokban (kutatók éjszakája, hortobágyi természetvédelmi és kutatótábor).

A *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szakbizottság* kezdeményezésére változott a szakbizottság munkabizottsági összetétele: a Testnevelés és Sporttudományi Munkabizottság beolvadt a Gerontológiai Munkabizottságba, a Képzőművészeti Munkabizottság pedig újjászervezés alatt áll. Folytatták hagyományos rendezvényeiket, a Magyar Tudomány Ünnepe keretében megszervezett tudományos ülés (*Ember a társadalomban és az egészségügyben*) két angol nyelvű

szekcióval folyt. A szakbizottság erősíteni kívánja regionális szerepvállalását, főleg Beregszász, Kárpátalja irányába.

A Debreceni Területi Bizottság 2017. évi díjazottjai

Trócsányi Zoltán	DAB <i>Pro Scientia</i> Díj
Bíró Tamás	DAB Plakett
Dobránszki Judit	DAB Plakett
Séllei Nóra	DAB Plakett
Cornel Domuta (Nagyvárad)	DAB Pro Cooperazione
Pharma Print Kft. (H-B Megye)	Észak-Alföldi Innovációs Díj
Ocular Soft. Kft. (J-N-Sz Megye)	Észak-Alföldi Innovációs Díj
GLOSTER Kft. (Sz-Sz-B Megye)	Észak-Alföldi Innovációs Díj
Ratalics László	A tudomány támogatásáért érem

Az MTA debreceni illetőségű új doktorai 2017-ben

Antal-Szalmás Péter	DE ÁOK Laboratóriumi Medicina Intézet
Bácsi Attila	DE ÁOK Immunológiai Intézet
Bányász Tamás	DE ÁOK Sportélettani Nem Önálló Tanszék
Bérczes Attila	DE TTK Matematikai Intézet
Bognár László	DE ÁOK Idegsebészeti Tanszék
Elekes Zoltán	MTA Atommagkutató Intézet
Erdélyi Zoltán	DE TTK Szilárdtest Fizikai Tanszék
Hajdu András	DE IK Komputergrafika és Képfeldolg. Tanszék
Kónya József	DE ÁOK Orvosi Mikrobiológiai Intézet
Maticsák Sándor	DE BTK Finnugor Nyelvtudományi Tanszék
Németh Norbert	DE ÁOK Sebészeti Műtéttani Tanszék
Végvári Zsolt	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Új MTA Lendület-kutatócsoport 2017-ben

Az MTA 2017-re kiírt Lendület pályázat keretében az "Új frontok a restaurációs ökológiában: A környezetbarát infrastruktúra kiépítésének és fenntartásának ökológiai szempontú elmélete" című nyertes pályázat támogatásával megalkult az MTA–DE Lendület Funkcionális és Restaurációs Ökológiai Kutatócsoport. A kutatócsoport a Magyar Tudományos Akadémia illetve a Debreceni Egyetem Mezőgazdasági, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar, mint befogadó intézmény együttes támogatásával, 2017. július 1-ével hivatalosan is működik. A kutatócsoport, Dr. Török Péter vezetése mellett, jelenleg négy fő beosztott kutató és egy fő szakmai ügyintéző részvételével működik.

Összegző megállapítások

- Jelentős tudományszervezői és népszerűsítési munkát végeztek szak- és munkabizottságaink 2017-ben is, viszont szerencsés lenne, ha több rendezvény kerülne megrendezésre a DAB székházában.

- A szakbizottságok figyeljenek arra, hogy mely rendezvények kapcsolódhatnak egyértelműen a DAB-hoz, és mely esetekben szerepel a szak-, ill. munkabizottság társszervezőként.

- Az új, vagy újraválasztott vezetők tekintsék át kritikus szemmel a szak- és munkabizottságokat, gondolják végig, hol szükséges esetleg további szervezeti változtatás. A DAB elnöksége ezen a területen nem lép fel kezdeményezőként, az esetleges munkabizottság-megszüntetések vagy alapításokat az adott terület kutatóinak kell kezdeményezni.

- Minden új, illetve régi/új tisztségviselőnek sikereket, szakmai előmenetelt, és eredményes szervezőmunkát kívánunk.

- A fenti beszámoló a fontos kitüntetésben, díjban részesült kollégáknak csak a töredékét nevezte meg, de mindnyájuknak szeretettel gratulál a DAB elnöksége.

- Köszönjük, hogy a munkabizottságok egy része kérésünknek megfelelően konkrét terveket nevesített a 2018-as évre. Szeretnénk, ha a szakbizottsági kezdeményezésként indult, de központi rendezvénné bővült alkalmaink idén is megrendezésre kerülnének (Nobel-nap, PhD konferencia); ezen felül pedig hangsúlyt kívánunk fektetni a városhoz kötődő meghatározó évfordulókra is – 2018-ban Hatvani Istvánra, Debrecen tudományosságának korszakos figurájára emlékezünk. Születésének 300. évfordulója november 21-én lesz.

- Az MTA elnökének a területi bizottságoknak juttatott 4-4 millió Ft-os támogatása lehetővé tette kiemelt rendezvényeink méltó megrendezését. (pl.: PhD konferencia, Bolyai-nap, Nobel-nap Debrecenben, hagyományos karácsonyi ünnepségünk).

- Az MTA DTB (DAB) székháza közel negyven éve épült és a beszámolóból is kitűnik, hogy évente 150–200 tudományos rendezvénynek ad otthont, biztosít infrastrukturális hátteret. Az elmúlt évben több felújítást sikerült megvalósítani. Megújult a klubtermünk világítása és bútorzata, parkoló kialakításával pedig hamarosan megoldódnak a parkolási nehézségeink. A közel negyven éves székházunk további felújítást és karbantartást igényel. Jelentős pénzügyi ráfordítás szükséges a tető szigetelésére, valamint az épület külső homlokzatának megújítására. Rendezvényeink számára tervezzük a könyvtár átalakítását is, alkalmassá téve kisebb szimpóziumok befogadására. Az emeleti világítás felújítása és a székházat körülvevő kert rekonstrukciója is szerepel terveinkben. Reméljük, hogy ebben a hároméves ciklusban ezek a sürgető felújítások megvalósulhatnak.